

ἐκ αὐτοσχεδίας ἐξέθεσα ἐνταῦθα, καὶ μεταβαίνομεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν μαστοδόντων, τὰ ὅποια πέμ. πω σήμερον, ἐντὸς κιβωτίου πρὸς τὸ Ἰπουργεῖον διὰ τοῦ χωροφύλακος. . . διὰ νὰ ἴδῃ ὅ,τι διὰ τῆς περιγραφῆς εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ. Ἴδου ἡ ὅσον ἐνεστὶν ἀκριβὴς περιγραφή τῶν ἀποστελλομένων τεμαχίων.

Α'. Τεμάχιον παριστάνον δύο ὀδόντας συναλλήλως προσηρμασμένους, καθὼς ὑπῆρχον εἰς τὴν σιαγὸν τοῦ παλαιοθηρίου, εἰς δ' ἀνήκον ζῶντος τοῦ θηρίου. Τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶναι λίαν περίεργον διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ὀδόντων εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν των.

Β'. Τεμάχιον τεθλασμένον ἐν τῷ μέσῳ, παριστάνον τὸ πλείστον μῆκος τῶν ἐμπροσθίων ὀδόντων, κεκαυμένων σχεδὸν ἀπὸ τὸ σμαλτῶδες στρώμα του· ἡ ἐν τῷ μέσῳ θλάσις τοῦ ὀδόντος τούτου συνέβη ὅτε ἀπεχωρίζετο ἐκ τοῦ βράχου.

Γ'. Τεμάχιον παριστάνον τὸ ἐμπροσθεν μέρος ὀδόντος καθημαγμένου, ἐξεληθέντος ἀπὸ βραχόλιθου. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ τὸ βέβαιον τῆς ἡφαιστείου ἀσπίδους, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ παρουσία τοῦ εἵματος.

Δ'. Τεμάχιον παριστάνον δύο ὀδόντας καθημαγμένους, ἐπίσης διατηροῦντας τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέσιν, ἐλθόντας μολοντοῦτο, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, εἰς τὴν παλαιοθηρίον ἕνεκα τοῦ λυδοειδοῦς ἄκρου τοῦ ἐκ τῆς ἀνεπαισθήτου κυρτότητος αὐτῶν. Τὴν γνώμην ταύτην ἐκφράζω ἀπλῶς, διὰ τὰ ὅποια ἀνέφερον χαρακτηριστικά. Ἀλλ' ἐνδεύχεται, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πιθανώτερον, ὅτι οἱ ὀδόντες οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν πλαγίων. Ἄπινες εἰς τὸ γένος τῶν θηρίων τούτων εἰσὶ μικροί, καὶ ὀλιγώτεροι ἢ καθόλου κυρτοὶ ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν σιαγόνων τῶν θηρίων καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ μαστήματος, τρεφομένων, ὡς εἶπον, ἐξ ὀπωρῶν καὶ ῥιζῶν καὶ τῶν μὲν ὀπωρῶν ἡ λαβὴ ἐγένετο ἐκ τῶν δένδρων, τῶν δὲ ῥιζῶν ἐκ τῆς γῆς. Ἐνταῦθεν εἶπατο, ὅτι ἡ ὑπερτάτη πρόνοια ἔπρεπε νὰ πλάσῃ τοὺς ἐμπροσθίους ὀδόντας κυρτούς.

Ε'. Τεμάχιον, παριστάνον τὰ ἄκρα δύο μυώνων διατηρούντων εἰσέτι τὰς ἀπονευρώσεις των, καὶ μέρος τῶν ἐκυτῶν τενόντων. Τὸ ἐρυθροῦν χρῶμα τοῦ τεμαχίου τούτου δὲν εἶναι αἷμα, ἀλλὰ τὰ ἄκρα, ὡς εἶπον, δύο μυώνων ἀπολιθωμένων καὶ τερνούντων τὸ πρῶτον φυσικὸν χρῶμα των. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, μικρὸν μὲν ἀλλὰ λίαν περίεργον ὡς πρὸς τὸ εἶδός του, διὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς διατηρήσεως τῶν σαρκικῶν ὀργάνων καὶ τοῦ χρώματος αὐτῶν.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐν τῷ κιβωτίῳ περιεχόμενα λείψανα τῶν ἀπολιθωμένων προκατακλυσμαίων παλαιοθηρίων.

Δίδων τέλος τῆς παρουσίας διατριβῆς, παρακαλῶ τὸ Ἰπουργεῖον νὰ μὴ προσέξῃ εἰς τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς, προελθούσας, ὡς εἶπον, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀρμοδίων συγγραμμάτων, ἀλλὰ νὰ θεωρήσῃ με εὐμενὲς ἔμμη τὸ πρωτοφανὲς καὶ αξιοπερίεργον τῆς ἀνακαλύψεως, ἥτις δημοσιευομένη διὰ τοῦ τύπου θέλει δώσει ἀπορροήν εἰς τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης νὰ ἐπισκεφθῶν τὰ μέρη ταῦτα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, τὰ

ὅποια κατασταθέντα ἄλλοτε κλασικὰ διὰ τὰς θερμότητας των, ἡμποροῦν σήμερον νὰ χορηγήσουν εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν γεωλογικῶν ἐρευνῶν νέα καὶ ἀφθονα στοιχεῖα πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἱστορίας τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Α. ΖΥΓΟΜΑΛΑΣ.

—ο—

Τὴν ἄνω δημοσιεύοντες πραγματείαν, ἀποδίδομεν πάντα ἔπαινον εἰς τὸν φίλον τῶν καλῶν καὶ σπουδαίων Κ. Νομάρχην Φθιώτιδος, διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκτιμᾷ τὰ διοικητικά του καθήκοντα. Ἐπιθυμητὸν εἶναι, σπουδῆς γινομένης περὶ τῶν ἀνακεκαλυμμένων ἀπολιθώσεων, νὰ ἐρευνηθῇ ἀκριβῶς ποίας φύσεως εἶναι ἡ γῆ ἐν ᾗ εὐρέθησαν, διότι, ὡς γνωστὸν, ἡ γνώσις αὐτῆς συμβάλλεται μεγάλως εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐποχῆς αὐτῶν. Δὲν εἶναι δὲ ἴσως περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι τὸ ὕδωρ τῶν θερμοπηλῶν ἔχει ἰσχυρὰν ἐπιλιθώσεως δύναμιν, ὥστε πρέπει ἴσως νὰ παρατηρηθῇ, ὡς πρὸς τὰ φυτὰ τοῦλάχιστον, ἂν ἡ φαινομένη αὐτῶν ἀπολίθωσις δὲν εἶναι αὐτοῦ ἴσως καὶ οὐχὶ τῶν αἰώνων ἐνέργεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ο—

Εγχειρίδιον τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, συνταχθὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, κατὰ τὰ νεώτερα καὶ δοκιμώτερα βοηθήματα, ἐκδοθὲν δὲ δαπάνῃ Ἀνδρέου Κορομηλά. — Βιβλίον δευτέρου, περιέχον τὴν Μέσην Ἱστορίαν. (τιμᾶται δραχ. 5) Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἀνδρέου Κορομηλά 1852.

—

Ὁ Κ. Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος ἐκδίδει σήμερον τὸ δεύτερον βιβλίον τοῦ Ἐγχειριδίου τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον βιβλίον, τὸ περιέχον τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, ἐξεδόθη τῷ 1849. Δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιφέρωμεν γνώμην περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἔργου ἐνὸς τῶν κυριωτέρων συντακτῶν τῆς Πανδώρας. Ὅθεν περιοριζόμεθα νὰ καταχωρίσωμεν ἐνταῦθα τὸν πρόλογον τοῦ συγγραφέως.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

—ο—

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ τοῦτο συντάχθη διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου,

εἰς τοὺς ὁποίους ἄλλοτε, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, παρέδωκα τὴν Γενικὴν Ἱστορίαν. Συνετάχθη δὲ, καθὼς λέγω καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ βιβλίου, κατὰ τὰ νεώτερα καὶ δοκιμώτερα βοηθήματα. Κυρίαν βάσιν τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων δύο μερῶν, ἔλαβον τὴν μεγάλην συγγραφὴν τοῦ Γερμανοῦ Σχλοσσέρου, ὅστις πραγματεύεται εἰς δέκα τόμους τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μέσην ἱστορίαν. Προτίμησα δὲ αὐτὸν, διότι νομίζω, ὅτι ἀκριβέστερον ἐκθέτει, ἀπαθέστερον ἐκτιμᾷ, καὶ μεθοδικώτερον κατατάσσει τὰ γεγονότα τῆς Γενικῆς Ἱστορίας. Εἰς τινὰ ὅμως μέρη, μάλιστα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἠκολούθησα τὴν ἐπιτομωτέραν ἐκθεσιν τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Ραμσχορνίου, καὶ τὴν ἐπιτομωτέραν τοῦ Οὐάχλερου. Πικρετὸς τῶν γενικῶν αὐτῶν ἱστοριῶν, μετεχειρίσθη καὶ διαφόρους εἰδικὰς συγγραφάς· λ. χ. ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν Γεωγραφίαν, τὸν Γερμανὸν Φορβίγγερν, ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, τὸν Ἀγγλὸν Θιφλοῦαλλον, (τὸ ἀριστούργημα τοῦ Γρότε δὲν ἐγνώριζον ἐτι ὅτε συνετάχθη ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἱστορία) τοὺς Γερμανοὺς Οὐάχσμουθιον, Μύλλερν, καὶ ἄλλους, τῶν ὁποίων εἰς τοὺς οἰκείους τόπους παρέθεσα τὰ ὀνόματα καὶ στίγγραμματα· ὡς πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἱστορίαν, τὸν Νεϊβουρν καὶ τὸν Οὐάλτερν· ὡς πρὸς τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, τὸν Φαλλμεράϋερν, ὡς πρὸς τὴν Τουρκικὴν, τὸν Ἀμμηρν, καὶ ὡς πρὸς ἄλλας ἄλλους. Ἐπὶ πάντιν εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰς Ἑβραϊκὰς, τὰς Ἑλληνικὰς, τὰς Ῥωμαϊκὰς καὶ τὰς Βυζαντινὰς πηγὰς· καὶ ἂν δὲν παρέθεσα εἰμὴ μόνον τὰς τρεῖς πρώτας, παραλείπων τὰς Βυζαντινὰς, αἰτίον τούτου εἶναι, ὅτι τὸ βιβλίον συνετάχθη, ὡς προείπον, κυρίως διὰ μαθητὰς Γυμνασίου, οἵτινες ὑπεῖλουν καὶ δύνανται νὰ ποιήσωσι χρῆσιν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφέων, ὅχι ὅμως καὶ τῆς ὀγκώδους καὶ τῆς μὴ κλασσικῆς Βυζαντινῆς.

Ἡ ἀρχαία ἱστορία ἐξετέθη ἐκτενέστερον τῆς μέσης· διότι, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, ἐκτὸς τῶν κυρίως πολιτικῶν γεγονότων, ἐνόμισα χρήσιμον νὰ πραγματευθῶ καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων ἀντικειμένων, συνετελεστικῶν εἰς τὴν διευκρίνησιν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, τῆς ὁποίας ἡ γνῶσις ἀποτελεῖ ἓνα τῶν κυριωτάτων σκοπῶν τῆς ἐν τοῖς Γυμνασίοις σπουδῆς· τοιαῦτα ἀντικείμενα εἶναι ἡ ἀρχαία Γεωγραφία, ἡ ἐθνογραφία, καὶ ἡθικὴ κατὰστασις, τὰ πολιτεύματα καὶ τ. τ. Χάριν δὲ τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου, αἱ πραγματεῖαι αὐταί, καθὼς καὶ τὰ δευτέρου λόγου ἀξία πολιτικὰ γεγονότα, ἐξετυπώθησαν διὰ στοιχείων πολὺ μικροτέρων τῶν συνήθων, τῶν δὲ τελευταίων τούτων δὲν ἐγένετο χρῆσις εἰμὴ ὡς πρὸς τὰ πρωτεύοντα πολιτικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐτάχθησαν πρὸ πάσης ἄλλης ὕλης, ἐν ἀρχῇ ἐκάστου παραγράφου. Ἡ μέση ἱστορία περιορίσθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ κυρίως πολιτικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα διεκρίθησαν ὁμοίως, καθὰ μετ' ὀλίγον θέλει ἀκριβέστερον ἐξηγηθῆ, εἰς ἀξιολογώτερα καὶ εἰς δευτερεύοντα. Χάριν δὲ ἐτι πλείονος οἰκονομίας τοῦ τόπου, ὁ ἐκδότης δὲν μετεχειρίσθη, εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον, τὰ συνήθη στοιχεῖα εἰμὴ ὡς πρὸς μόνον τὰς συντόμους εἰσαγωγὰς τῶν τμημάτων καὶ τῶν παραγράφων, ἐξ ὧν αἱ εἰς τοὺς παραγράφους εἰσαγωγαὶ

πολλάκις δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπλὰς ἐπιγραφαί· ἡ δὲ τῶν κυριωτέρων ἐθνῶν ἱστορία ἐξετυπώθη διὰ γραμμάτων μέσων, μεταξὺ τῶν μεγαλητέρων καὶ τῶν μικροτέρων τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, καὶ μόνη ἡ τῶν δευτερευόντων ἐθνῶν ἱστορία ἐτυπώθη διὰ τῶν μικροτέρων γραμμάτων.

Εἰς τὴν κατάταξιν τῶν κατ' ἰδίαν γεγονότων ἠκολούθησα τὴν λεγομένην Γενικοῖστορικὴν μέθοδον, ἔχων ὑπογραμμὸν καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸν Σχλοσσέρν. Καθ' ἐκάστην δηλαδὴ περίοδον, δὲν ἱστορήθη ἐκάστον ἐθνὸς ἰδίᾳ, ἀλλὰ τὰ ἐπικρατέστατα ἔθνη, γεγονότα, ἢ ἄτομα ἐτέθησαν ὡς στήμονές τινες τῆς ὅλης ἀφηγήσεως, περὶ οὗς διεπλάκη ἡ λοιπὴ τῆς περιόδου ἱστορία. Ἰδίᾳ δὲ δὲν ἱστορήθησαν τὰ δευτερεύοντα ἔθνη, εἰμὴ ὅσαςκις ἦτο ἀδύνατον νὰ συνυφανθῶν τὰ κατὰ τὰ ἔθνη ταῦτα μετὰ τὰ πρωτεύοντα. Καὶ τούτων ὅμως τῶν ἐθνῶν ἡ ἱστορία δὲν ἐξετέθη ὅπως μεμονωμένη, ἀλλὰ συνεδυάσθη μετὰ τῆς ἱστορίας ἄλλων οἰκείων δευτερευόντων ἐθνῶν. Λ. χ. ἡ ἀρχαιοτέρα ἐποχὴ τῶν Σκανδινάων συνηράνθη μετὰ τῆς ἀρχαιοτέρας τῶν Ἀγγλοσάξόνων· ἀπὸ δὲ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου, ὅτε ἡ τύχη τῆς Ἀγγλίας συνδέεται μᾶλλον μετὰ τὰ Γαλλικὰ πράγματα, τὰ κατὰ τοὺς Σκανδιναύους χωρίζονται μὲν ἀπὸ τῆς Βρετανικῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συνάπτονται πάλιν μετὰ τὰ κατὰ τὰ Φιννικὰ καὶ Σλαυικὰ ἔθνη τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης. Ἀνάλογόν τι ἐγένετο καὶ ὡς πρὸς τὰ Μωαμεθικὰ καὶ τὰ Χριστιανικὰ κράτη τῆς Ἰσθηρικῆς χερσονήσου· καὶ ὡς πρὸς τοὺς Μογγόλους, καὶ ὡς πρὸς ἄλλους.

Διὰ μόνης τῆς τοιαύτης μεθόδου, ἡ γενικὴ ἱστορία συμπληροῖ τὸν ἀληθῆ αὐτῆς καθολικὸν χαρακτήρα καὶ παύει τοῦ νὰ ᾔηται μηχανικὸν ἄθρισμα τῶν κατ' ἰδίαν ἐκάστου ἐθνους ἱστοριῶν· διότι τὴν γενικὴν ἱστορίαν δὲν ἀποτελεῖ μόνη ἡ εἰδήσις τῆς ἰδιαίτερας ἐκάστου ἐθνους ἱστορίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἐκάστοτε ἀμοιβαίας τῶν ἐθνῶν σχέσεως καὶ τῆς ἐν τεύθειν παραγομένης ἐπιδράσεως αὐτῶν εἰς τὴν ὅλην τύχην τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ εὕρηθαι τρόπος ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ ὅσον ἐνδέχεται ζωηρότερον τὴν κατὰ πᾶσαν περίοδον τοιαύτην σχέσιν καὶ ἐπίδρασιν· καὶ αὕτη εἶναι ἡ γενικοῖστορικὴ μέθοδος τὴν ὁποίαν καὶ ἀργεῖ τεκτονικὴν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, εὐλόγως ὠνόμασεν ὁ Λέων. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη δὲν εἶναι ὁμοιόμορφος παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι, μάλιστα ὡς πρὸς τὴν μέσην καὶ τὴν νέαν ἱστορίαν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τὰ ἐπικρατέστατα ἔθνη ἠκμασάν ἀληλοδιαδόχως, καθ' ἐκάστην δὲ τῶν ἀπὸ τῆς 6ης π. Χρ. ἐκκτονταετηρίδος καὶ ἐφεξῆς τεσσάρων κυρίων αὐτῆς περιόδων ὑπάρχει πάντοτε ἓν ἔθνος τοσοῦτον ἐπικρατέστερον τῶν ἄλλων, ὥστε εἶναι πρόδηλον ὅτι περὶ αὐτὸ καὶ μόνον περιστρέφεται ἡ ὅλη λοιπὴ ἱστορία, ἐνίοτε δὲ καὶ σύμπασα ἡ γενικὴ ἱστορία ἐν αὐτῷ περιορίζεται ὡς συμβαίνει κατὰ τὰς τελευταίας πέντε ἐκατονταετηρίδας. Εἰς τὴν μέσην ὅμως καὶ τὴν νέαν ἱστορίαν συγχρόνως πρωταγωνιστοῦσι πολλὰ ἔθνη, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ τρίτου τμήματος τῆς μέσης καὶ ἐφεξῆς, ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις καὶ ἐνέργεια ἀπο-

βαίνει τοσούτον πολύπλοκος, ποικίλη καὶ ἀνώμαλος, ὥστε ἀναγκαίως ἡ Γενικὴ Ἱστορία λαμβάνει ὡς βάσιν τῆς ἐκθέσεώς της, οὐχὶ πλέον ἐν ἔθνος, ἀλλὰ συμπλέγματα ἐθνῶν ἢ γεγονότων· ὁ δὲ καταρτισμὸς τῶν συμπλεγμάτων τούτων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν κρίσιν τοῦ ἱστορικοῦ, καὶ, τούτου ἕνεκα, εἶναι ἐπιδεκτικὸς πολλῆς διαφωνίας. Ὅθεν προέκειτο νὰ ἐκλεχθῇ ἐνταῦθα τὸ ὀρθότερον, καὶ ὅστις παραβάλλῃ τὴν μέσσην Ἱστορίαν τοῦ Σχλοσσέρου πρὸς τὴν τοῦ Λέοντος, θέλει ὁμολογήσει, ὅτι οἱ συνδυασμοὶ τοῦ πρώτου εἶναι φυσικώτεροι, οἱ δὲ τοῦ δευτέρου μᾶλλον βεβιασμένοι.

Σημειωτέον ὅμως, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ φυσικώτεροι τῶν συνδυασμῶν τούτων δύνανται νὰ φανῶσιν ἀνώμαλοι ἐκ πρώτης ὄψεως. Ἀ. χ. ἡ Οὐγγαρικὴ ἱστορία ὅτε μὲν ἐκτίθεται μετὰ τῆς Γερμανικῆς, ὅτε δὲ μετὰ τῆς Βυζαντινῆς καὶ Τουρκικῆς· ἡ Ἰταλικὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον συνάπτεται μετὰ τῆς Γερμανικῆς, περὶ δὲ τὰ πᾶσι συνδυάζεται μετὰ τῆς Ἰσπανικῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ βιβλίῳ ἡ ἱστορία τῶν Συρακουσῶν κατ' ἀρχὰς συνεκτιθῆται μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ἐπειτα μετὰ τῶν Καρχηδονιακῶν. Ἀλλ' ἅμα τίς ἐξοικειωθῇ ὁπωσούν μετὰ τὸ πνεῦμα τῆς Γενικοῦστορικῆς μεθόδου, θέλει ἐντύπει, ὅτι ἡ φαινομένη ἐκείνη ἀνωμαλία οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ πιστὴ εἰκὼν τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων καταστάσεως.

Οἱ διάφοροι ἱστορικοὶ ἐκφέρουσι πολλάκις ὅπως ἀνωμαλίας καὶ ἐνίοτε συστηματικὰς κρίσεις περὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ἐπρόσπασσα νὰ προσμῆσω πάντοτε τὴν κρίσιν τὴν ὁποίαν ἐνόμισα εὐστοχωτέραν καὶ μετριοπαθεστέραν, μάλιστα ὡς πρὸς τὰ δύο ἐπισημειώτατα ἐν τῇ ἱστορίᾳ ζητήματα, τὸ θρησκευτικὸν καὶ τὸ πολιτικόν. Ἡ θρησκεία παντὸς ἔθνους εἶναι σεβαστὴ, ἰδίως ὅμως μετὰ τῆς ὀφειλομένης εὐλαθείας ἰένετο λόγος περὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν γένει. Ἀλλ' ἂν οὐδεὶς δύναται νὰ ἀνῇ τὴν, ἐν ἀρχῇ τοῦ μεσαιῶνος, εὐεργετικὴν τῆς παπικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν τύχην τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἱστορικοὶ ὁμολογοῦσιν, οὐδεὶς δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὰς μετέπειτα καταχρήσεις τῆς ἐσραρχίας. Ἐνόμισα περιττὸν νὰ λεπτολογίσω περὶ τῶν μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας δογματικῶν διαφωνιῶν· περὶ τοῦ σχίσματος ὅμως τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς πολιτικοῦ γεγονότος θεωρουμένου, καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα, ἐξέφρασα γνώμην (ἴδε σελ. 122—126 τοῦ δευτέρου βιβλίου), τὴν ὁποίαν πρὸ καιροῦ πρεσβεύει πᾶς Ἕλλην, ἀπεδέχθησαν δὲ καὶ πολλοὶ Εὐρωπαῖοι (ἴδε τοῦ πρώτου ἀντιβασιλέως Μάουερ τοῦ πλείστου λόγου ἄξιον σύγγραμμά, τὸ ἐπιγραφόμενον *Das Griechische Volk* κτλ. τόμου πρώτου, σελ. 5 καὶ 6, καὶ τοῦ Γάλλου Οὐέλ-λινμάνου τὸν Λάσκαριν). Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς γνώμης ἐκρίθησαν καὶ πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι τῶν Παπαιολόγων περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πολιτευμάτων εἰσέφητα ὁμοίως μέτρησιν τινὰ γραμμὴν, μὴ γενόμενος συνήγορος οὔτε τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας, οὔτε τῆς δημοκρατίας· καὶ ἡ περὶ

τῶν τριῶν πολιτευμάτων τῆς Ῥώμης, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ἐκτεθείσα, ἐν σελ. 277 καὶ 278 τοῦ I βιβλίου, κρίσις, παρέχει τὸ μέτρον τῶν περὶ τούτων ἀρχῶν τοῦ Ἐγχειριδίου. Ὑπάρχουσιν ὁμοίως εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν ἐποχαὶ καθ' ἃς τὸ ἀπόλυτον τοῦ ἐνὸς κράτος εἶναι σωτήριον· τίς δύναται νὰ κατακρίνῃ εὐλόγως τοὺς μεγάλους ἐκείνους βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, οἵτινες, παραλαβόντες συμμάχους τὰς κοινότητας, καθήρεσαν κατὰ μικρὸν τοὺς ὀλεθρίους Φεουδάρχας καὶ μεταχειρίσθησαν τὴν οὕτω κρατυνθείσαν αὐτῶν ἐξουσίαν, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ νὰ ἀποβάλωσι τοὺς Ἀγγλοὺς ἀπὸ τοῦ πατρίου ἐδάφους, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ νὰ ὑπεράσπιθῶσι τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους κατὰ τῶν καταπιέσεων τῆς παπικῆς ἐξουσίας; Ἐν γένει ἡ περὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων συστηματικὴ κρίσις, ἡ κατ' ἀπολύτους τινὰς ἀρχὰς καὶ προκατειλημμένης δοξασίας γινομένη, οὐδ' ἀσφαλὲς εἴμπορεῖ νὰ ᾔῃ, οὐδὲ ἀληθῶς διδακτικὴ.

Κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐλαττώσω ὅσον ἐνδέχεται τὰς περὶ τὰς χρονολογίας καὶ τὰ καθ' ἑκάστη τῶν γεγονότων παραδρομὰς. Ἀέγω νὰ ἐλαττώσω, διότι ὅστις φρονεῖ, ὅτι βιβλίον περιέχον τοσούτην ἀπειρίαν χρόνων καὶ γεγονότων δύναται νὰ ᾔῃ ἀναμάρτητον, δὲν γνωρίζει τί ἐστὶ γενικὴ ἱστορία. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἡ κατὰ τοῦτο μεγαλητέρα ἢ μικροτέρα ἀξία τῶν τοιούτων βιβλίων εἶναι πάντοτε σχετικὴ, οὐδέποτε ἀπόλυτος. Αὐτὴ ἡ τελευταία Γενικὴ Ἱστορία τοῦ Σχλοσσέρου, ἡ ἀπὸ τοῦ κειμένου αὐτοῦ, πρὸς χρῆσιν τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ, ὑπὸ τοῦ Kriegk μετασκευασθεῖσα, ἱστορία, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἥτις, εἰς δευτέραν μελέτην, ὑπὸ δύο τηλικούτων ἀνδρῶν ἐξηκριβώθη καὶ ἐξηλέγχθη, περιέχει οὐδὲν ἥττον ἀμαρτήματα ὅχι ὀλίγα, ἐξ ὧν λαμβάνω τὴν τόλμην νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ παραδείγματος, ἐν, διότι τὸ ἐν τοῦτο χαρακτηρίζει θαυμασίως εἰς ποίους παραδοξοὺς νυσταγμοὺς περιπιπτουσιν ἐνίοτε οἱ Ῥωμαλεώ-τεροι νόες. Εἰς τὸ 6 τόμον τῆς εἰρημένης ἱστορίας, γινομένου λόγου, ἐν σελίδι 5, περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἐπιφέρεται *Man hat ihm z. B. Geldgier und Geiz vorgeworfen, und doch stellte er mit grossen Kosten die berühmte Wasserleitung wieder her, welche einst durch Kaiser Valens zwischen Chalcedon und Constantinopel erbaut, und zur Zeit des Heraklius bei einer Belagerung zerstört worden war.* Ὁ ἐστὶ, λέγεται, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἀνωκοδόμησε τὴν περίφημον ἀγωγὴν, τὸν ὅποιον πάλαι ποτὲ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης κατασκεύασε μετὰ ξὺ Χαλκηδόνος καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Εἰναι δυνατόν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ Kriegk καὶ ὁ Σχλόσσερὸς ἠγνόνουν, ὅτι μετὰ ξὺ Χαλκηδόνος καὶ Κωνσταντινουπόλεως δὲν εἴμπορεῖ νὰ κατασκευασθῇ ὕδραγωγεῖον, ἠγνόνουν ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ ὕδραγωγείου τοῦ Οὐάλεντος κατήρχοντο ἀπὸ τοῦ Αἰμοῦ; (ἴδε τῆς γνώ-στης τοῦ Andreossy πραγματείας τὸ Β'. Κεφάλαιον τοῦ 3 βιβλίου, *Aqueduc de Valens*, σελ. 233 κ. ἐ.). Ἀλλὰ ἐποθεν προέκυψε τὸ λάθος; Ὑποθέτω ὅτι ὁ Σχλόσσερὸς ἀνέγνω εἰς τὸ κεφάλαιον ΙΣΤ'. τοῦ βιβλίου XIII τοῦ χρονικοῦ τοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ· κα-

» θρῆβη δὲ τότε καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως Καλκηδό-
 » νος, ὡς τῶν αὐτῆς πολιτῶν τὰ Προκοπίου φρονούν-
 » των... Ὁ μὲν οὖν Οὐάλης, τῇ τῶν τειχῶν τῆς
 » Καλκηδόνης ὕλη, εἰς οἰκοδομὴν ὁλοῦ ἐχρήσατο ὁ
 » δατος καὶ τοῦτον Οὐάλεντα ἐπωνόμασε. (Ἴδε καὶ
 Γεωργίου Κεδρηνοῦ σύνοψιν ἱστοριῶν, σελ. 310 τῆς
 Παρισινῆς ἐκδόσεως). Ἡ παράθεσις τοῦ χωρίου τοῦ-
 του ἐγένετο ἴσως ἀτελῶς ἢ ἀσαφῶς ἐν ταῖς σημειώ-
 σεσι τοῦ ἱστορικοῦ, ἐντεῦθεν δὲ ἡ παρεξήγησις, ἥτις,
 καὶ τοι πρόδηλος, ἔλαθε τὴν προσοχὴν ἀμφοτέρων τῶν
 συντακτῶν. Ἀλλ' ἂν τοιαῦτα συμβαίνωσιν εἰς τοὺς δι-
 δασκάλους ἡμῶν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθέσω ὅτι τοῦ
 ἀνά χειρὸς Ἐγχειριδίου τὰ ἐκδοθέντα δύο βιβλία δὲν
 περιέχουσιν ἀμαρτήματα; Τινὰ ἐξ αὐτῶν φθάς παρε-
 τήρησα καὶ ἐγὼ, καὶ ἐσημείωσα εἰς τοὺς πίνακας τῶν
 ἡμαρτημένων. Εὐγνωμόνως δὲ θέλω δεχθῇ τὰς περὶ
 τῶν λοιπῶν παρατηρήσεις τῶν λογίων ἀνδρῶν.

Καὶ τὸ ὕψος τοῦ λόγου θέλει φανῇ ἐνίοτε πολὺ
 πλοκὸν καὶ δυσεξέλικτον, κατὰ τὸν Διονύσιον· τοῦτο
 προέκυψε κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι ἠναγκάσθη νὰ συμπυ-
 κνώσῃ ἐντὸς στενοῦ χώρου ὅσον ἐνδέχεται πλείονα
 γεγονότα. Ἀλλ' οἰαδήποτε καὶ ἂν ᾖσι, κατὰ τε τοῦ-
 το καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ, τὰ ἐλαττώματα τοῦ Ἐγχειρι-
 δίου, ἐλπίζω, ὅτι θέλει χρησιμεύσει εἰς τοὺς νέους
 τῆς ἱστορίας σπουδαστάς, δι' οὓς ἐφιλοπονῆθη, τοῦ-
 λάχιστον μέχρις οὗ ἄλλοι κρείττονες ἐμοῦ ἄνδρες ἐκ-
 δώσωσιν ἔργα ἀκριβέστερα καὶ μεθοδικώτερα.

Τὸ τρίτον βιβλίον, τὸ ὁποῖον θέλει περιέχει τὴν
 νέαν ἱστορίαν, ἐκδίδεται προσεχῶς.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1852.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

ΟΠΩΡΑΙ ΚΑΙ ΦΥΤΑ

ΤΗΣ

ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

Ὅτι ὁ Κολόμβος ἀπέβη κατὰ πρῶτον εἰς τὸν νέον
 κόσμον, ἐξέστη πρὸ πάντων ἐνώπιον τῆς μεγαλοπρε-
 πούς καὶ πολυφόρου φύσεως τῆς Ἀμερικῆς, πολὺ
 πλουσιωτέρας, καὶ κατὰ τὰ πλείστα ἀνομοίου τῆς τοῦ
 ἀρχαίου ἡμισφαιρίου· ὅτε δὲ μετὰ τινὰ ἔτη, κύπτων
 τὴν κεφαλὴν εἰς ἄδικον καὶ ἀπεθῇ ἀπόρασιν, μετέ-
 βαινεν ἐκουσίως εἰς δεσμωτήριον, τὸν ἰδομεν θαυ-
 μάζοντα ἀνὰ πᾶν βῆμα τὰς πολυανθεῖς τῆς Μικρᾶς
 Ἰσπανίας πεδιάδας, καὶ μετὰ δακρύων χωριζόμενον
 ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἐκείνης φύσεως.

Ὅσοι τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Πανδώρας δὲν βαρύν-
 νονται νὰ ρίπτωσιν ἐνίοτε τὸ βλέμμα καὶ ἐπὶ τὸν
 Κυνηγόν, σκοπὸν κύριον ἔχοντα τὴν περιγραφὴν τῶν
 ἡθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τῆς φύσεως τῆς Ἀμερικῆς, συλ-
 λαμβάνουσι βεβαίως, εἰ καὶ ἀτελῶς, ἰδέαν τινα τῆς
 θαυμάσιας καὶ τοῦ κάλλους τῆς, ἢ μᾶλλον τοῦ ἀ-
 γρίου ἐκείνου μεγαλείου τὸ ὁποῖον καταπλήττει καὶ
 τὸν ἥττον εὐαίσθητον. Αἱ πεδιάδες εἶναι ἀπέραντοι·
 ὁ χόρτος κρύπτει καὶ τοὺς ὑψηλοτέρους ἀνθρώπους
 καὶ τὰ τερατωδέστερα ζῶα, καὶ τρέφει τὰς μυρι-
 άδας τῶν βονάσων καὶ τῶν ἵππων περὶ ὧν τοσαῦτα

Ἀμπελος τῆς Ἀμερικῆς.

λέγει ὁ Κυνηγός, τὰ δένδρα εἶναι κολοσσιαῖα καὶ
 ὑπερνεφῆ, οἱ ποταμοὶ ὠκεάνειοι, καὶ οἱ λειμῶνες ὅλοι
 μυριανθεῖς καὶ κατάφυτοι. Ἐκεῖ βλαστάνουσιν ἄγρια
 τὰ παντοδαπὰ εἶδη τοῦ ἀναγὰ, τοῦ γλυκυτέρου ἔ-
 λων τῶν καρπῶν ὅσους ὁ Πλάστης ἐδωρήσατο πρὸς
 τοὺς ἀνθρώπους.

Τίς δύναται νὰ ἐξεικονίσῃ τὰ βαθύσκια καὶ ἀχανῆ
 δάση τῆς Ἀμερικῆς, ὧν τὰ ὑψιπέτηλα δένδρα συνέ-
 χονται πολλάκις πρὸς ἀλλήλα διὰ τῶν περὶ αὐτὰ
 ἐγκλισσευομένων φυτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέ-
 πουσιν ἡ φίλη τῶν γαστριμάργων βασιλλία, καὶ ἡ
 ἀλλοία παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμπελος, τὴν ὁποίαν πα-
 ριστάνει ἡ ἀνωτέρω εἰκὼν;

(Ἀκολουθεῖ.)